

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра історії та філософії ННІПП

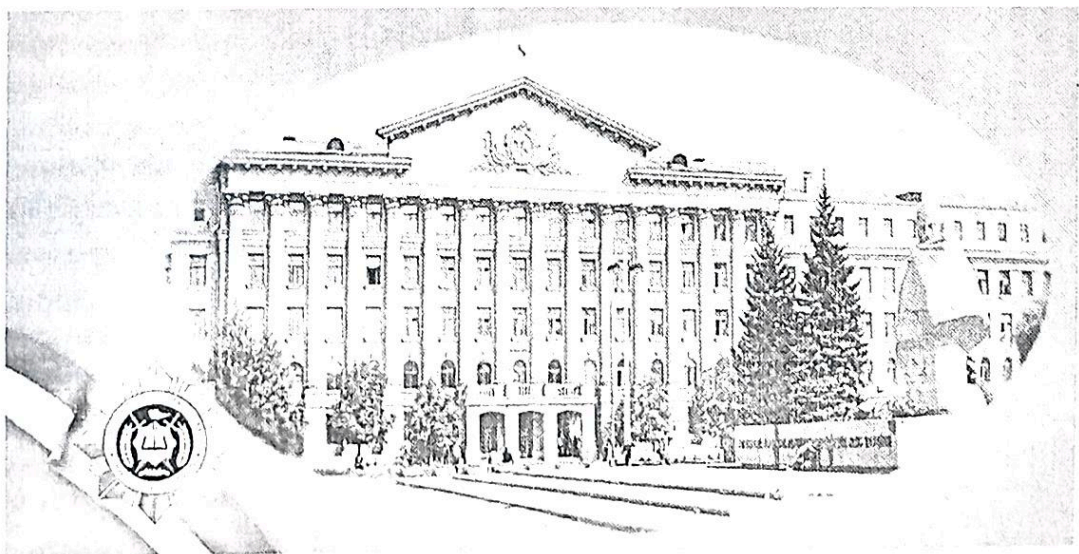
ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор НАВС
Полковник поліції
Станіслав ГУСАРЄВ
2024

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Статус дисципліни	обов'язкова
Рівень вищої освіти	перший
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	«Право» (08)
Спеціальність	«Право» (081)
Освітня програма	«Право»
Форми здобуття вищої освіти	денна, заочна
Мова викладання	українська
Форма підсумкового контролю	залік, екзамен

Київ – 2024 рік

Розробники:

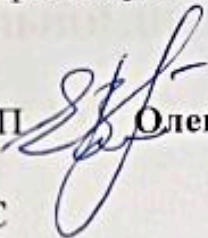
Олена ШКУРАТЕНКО – завідувач кафедри історії та філософії ННІПП, кандидат юридичних наук, доцент;

Володимир ЩЕРБАТЮК – професор кафедри історії та філософії ННІПП, доктор історичних наук, професор;

Дмитро КУРАС – професор кафедри історії та філософії ННІПП, кандидат історичних наук, доцент;

Марина ДЗІЮБА – викладач кафедри історії та філософії ННІПП, магістр права.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії та філософії ННІПП протокол від 06 вересня 2024 року № 13

Завідувач кафедри історії та філософії ННІПП **Олена ШКУРАТЕНКО**

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 20. 09. 2024 року № 8

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЕВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 202__/202__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри від
____ 202__ № ____
Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради від
____ 202__ № ____
Голова НМР

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри від
____ 202__ № ____
Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради від
____ 202__ № ____
Голова НМР

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Історія держави та права» є загальні та специфічні закономірності виникнення та розвитку держави і права України й окремих зарубіжних країн у конкретно-історичних умовах їх існування у хронологічній послідовності.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета навчальної дисципліни «Історія держави та права» полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти розуміння закономірностей розвитку держави та права, вироблення правильних оцінок державно-правових явищ, виховання політичної та правової культури, поваги до прав і свобод громадян, розвиток патріотичних та морально-етичних переконань, формування науково-юридичного світогляду та мислення, необхідних для вивчення та застосування права.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Історія держави та права» є формування у здобувачів вищої освіти:

- загальних знань про закономірності та особливості державно-правового розвитку України та країн світу;
- навичок роботи з джерелами права;
- навичок аналізу державно-правових явищ, подій та виявленні їх причинно-наслідкових зв'язків;
- патріотичних переконань та морально-етичних цінностей;
- високого рівня професійної правосвідомості та правової культури.

Пререквізити: «Юридична деонтологія», «Поліцейська деонтологія», «Теорія держави та права», «Сучасні світові правові процеси».

Постреквізити: «Конституційне право», «Державне право зарубіжних країн», «Міжнародне право», «Забезпечення прав людини у правозастосовній практиці», «Право Європейського Союзу».

Компетентності та програмні результати навчання відповідно до освітньої програми ступеня вищої освіти бакалавр:

Загальні компетентності:	Програмні результати навчання:
ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	РН1 Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
ЗК 7 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	РН 3 Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
ЗК 13 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку	РН 6 Оцінювати недоліки і

предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 16 Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 2 Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК 3 Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 13 Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 16 Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні етапи розвитку держави та права,
- загальні закономірності державно-правового розвитку України та країн світу;
- особливості суспільного ладу провідних країн світу кожної історичної епохи,

переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 7 складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН19 Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

- особливості державного ладу провідних країн світу кожної історичної епохи,
- особливості державно-правового розвитку України;
- найбільш визначні правові пам'ятки України та країн світу,

уміти:

- аналізувати державно-правові явища, а також джерела права і практику їх застосування;
- науково прогнозувати майбутній розвиток держави та права;
- правильно оцінювати реформи державного апарату, розуміти їхні причини, наслідки, ефективність;
- самостійно пояснювати найважливіші державно-правові процеси в світі, відстоювати свою позицію публічно;
- аналізувати правові джерела, наукову та науково-популярну літературу та використовувати їх для пізнання закономірностей державно-правового розвитку;
- застосовувати набуті знання в повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	ксф		ксф	
Кількість кредитів ECTS – 5	Рік підготовки:			
	1-й		1-й	
	Семестр			
	1-й	2-й	1-й	2-й
Загальна кількість годин – 150	Лекції			
	8 год.	4 год.	4 год.	4 год.
	Семінари			
	40 год.	28 год.	6 год.	8 год.
	Практичні			
	–	–	–	–
	Самостійна робота			
	42 год.	28 год.	80 год.	48 год.
	Вид контролю:			
залік	екзамен	залік	екзамен	

3. Тематичний план

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Нормативний обсяг годин	у тому числі				Нормативний обсяг годин	у тому числі			
		Усього з викладачем	Л	С	П.з		С.р.	Усього з викладачем	Л	С
Розділ І. Історія держави та права зарубіжних країн										
Тема 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу	8	6	2	4	2	8	2	2		6
Тема 2. Античні держави та право	8	4		4	4	8	2		2	6
Тема 3. Ранньофеодальна держава і право	8	4	2	2	4	6				6
Тема 4. Станово-представницька монархія	8	4		4	4	8				8
Тема 5. Абсолютна монархія	8	4		4	4	8				8
Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)	6	2		2	4	6				6
Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)	8	6	2	4	2	8				8
Тема 8. Держава та право	8	4		4	4	8	2		2	6

Франції (XVIII – XIX ст.)												
Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.)	6	2		2		4	8					8
Тема 10. Державно-правовий розвиток російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XVIII – поч. XX ст.)	8	4		4		4	6					6
Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права	6	2		2		4	6					6
Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – поч. XXI ст.	8	6	2	4		2	10	4	2	2		6
Разом за розділом I	90	48	8	40		42	90	10	4*	6		80
Підсумковий контроль: залік												
Розділ II. Історія держави та права України												
Тема 13. Стародавні держави і право на території сучасної України	6	4	2	2		2	6	2	2			4
Тема 14. Держава та право Русі. Особливості розвитку Галицько-Волинської держави та її права.	6	4		4		2	6	2		2		4
Тема 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.	6	2		2		4	6					6
Тема 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.	4	2		2		2	6					6

Тема 17. Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі	6	2		2		4	8	2	2			6
Тема 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.	8	6	2	4		2	6	2		2		4
Тема 19. Суспільно-політичний лад і право українських земель у складі Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій (кін. XVIII – поч. XX ст.)	6	2		2		4	6					6
Тема 20. Національна держава і право України у добу революції (1917 - 1921 рр.).	6	4		4		2	6	2		2		4
Тема 21. Українська СРР (УРСР) та її право	6	2		2		4	4					4
Тема 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.	6	4		4		2	6	2		2		4
Разом за розділом II	60	32	4	28		28	60	12	4*	8		48
Підсумковий контроль: екзамен												
Усього годин	150	80	12	68		70	150	22	8*	14		128

*Примітка: викладається за допомогою дистанційних методів навчання

4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Форма здобуття вищої освіти:

денна, заочна

Фінансування:

за кошти фізичних та юридичних осіб

РОЗДІЛ І.

Історія держави і права зарубіжних країн.

Тема 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу (4 год.)

Заняття 1.1. Навчальні питання:

1. Предмет та методи вивчення дисципліни «Історія держави та права».
2. Місце навчальної дисципліни «Історія держави та права» в системі юридичних дисциплін та значення для підготовки юристів вищої кваліфікації.
3. Періодизація у навчальній дисципліні «Історія держави та права».
4. Загальна характеристика розвитку держави і права країн Стародавнього Сходу.

Заняття 1.2. Навчальні питання:

1. Суспільний лад країн Стародавнього Сходу.
  - а. суспільний лад Стародавнього Єгипту
  - б. суспільний лад Вавилону
  - в. суспільний лад Стародавньої Індії
2. Державний лад країн Стародавнього Сходу.
  - а. державний лад Стародавнього Єгипту
  - б. державний лад Вавилону
  - в. державний лад Стародавньої Індії
3. Джерела та основні права держав Стародавнього Сходу:
  - а. Закони царя Хаммурапі
  - б. Закони Ману

Тема 2. Античні держави та право (4 год.)

Заняття 2.1. Навчальні питання:

1. Загальна характеристика розвитку античних держав та їх права.
2. Виникнення Афіньської рабовласницької держави та її суспільний лад.
3. Державний лад Афіньського полісу та його право.
4. Суспільний та державний лад Стародавньої Спарти. Право.

Заняття 2.2. Навчальні питання:

1. Виникнення Римської рабовласницької держави та характеристика основних етапів її розвитку.
2. Еволюція суспільного та державного ладу Риму.

3. Основні етапи розвитку римського права. Загальна характеристика джерел права.

Тема 3. Ранньофеодальна держава і право (2 год.)

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика розвитку держави і права у середні віки.
2. Суспільний та державний лад Франкської держави.
3. «Салічна Правда» – видатна пам'ятка ранньофеодального права.
4. Золота Орда: державний та суспільний лад, право.

Тема 4. Станово-представницька монархія (4 год.)

Заняття 4.1. Навчальні питання:

1. Формування станово-представницької монархії в Англії.
2. Суспільний та державний лад Англії за станово-представницької монархії. Велика Хартія вольностей 1215 року.
3. Формування станово-представницької монархії у Франції.
4. Суспільний та державний лад Франції за станово-представницької монархії. Великий березневий ордонанс 1357 р.

Заняття 4.2. Навчальні питання:

1. Формування станово-представницької монархії в Німеччині.
2. Суспільний та державний лад Німеччини за станово-представницької монархії. Золота булла 1356 року.
3. Формування станово-представницької монархії в Іспанії.
4. Суспільний та державний лад Іспанії за станово-представницької монархії. Особливості правової системи Іспанії.

Тема 5. Абсолютна монархія (4 год.)

Заняття 5.1. Навчальні питання:

1. Суспільний та державний лад Франції у період абсолютної монархії.
2. Загальна характеристика правової системи Франції періоду абсолютної монархії.
3. Особливості суспільного та державного ладу Англії періоду абсолютної монархії.
4. Загальна характеристика правової системи Англії періоду абсолютної монархії.

Заняття 5.2. Навчальні питання:

1. Особливості суспільного та державного ладу Німеччини періоду абсолютної монархії.
2. Загальна характеристика кодексу «Кароліна».
3. Суспільний та державний лад Іспанії у період абсолютної монархії.
4. Трансформація державно-правового устрою московії у російську імперію, її суспільний та державний лад. Джерела права.

Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.) (2 год.)

Навчальні питання:

1. Буржуазна революція в Англії: її передумови, особливості та етапи.
2. Формування буржуазної держави. Державний лад індепендентської республіки.
3. Встановлення протекторату О. Кромвелля. Загальна характеристика «Знарядь управління».
4. Утвердження конституційної монархії в Англії. Загальна характеристика: «Хабеас корпус акт», «Білль про права» та «Закон про престолоспадкування».

Тема 7. Держава та право США (XVIII – XIX ст.) (4 год.)

Заняття 7.1. Навчальні питання:

1. Війна за незалежність у Північній Америці та утворення США.
2. Загальна характеристика Декларації незалежності США 1776 р.
3. Загальна характеристика Конституції США 1787 р.

Заняття 7.2. Навчальні питання:

1. Еволюція державного ладу США (кінець XVIII – XIX ст.)
2. Біль про права 1791 р.: причини прийняття та основний зміст.
3. Громадянська війна 1861 – 1865 рр. та її вплив на розвиток державного ладу та законодавства США.

Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.) (4 год.)

Заняття 8.1. Навчальні питання:

1. Буржуазна революція 1789 – 1794 рр.: причини, особливості та основні етапи.
2. Декларація прав людини і громадянина 1789 р.
3. Порівняльна характеристика Конституцій Франції 1791 р. та 1793 р..

Заняття 8.2. Навчальні питання:

1. Встановлення якобінської диктатури. Її державний лад та зміни у правовій системі.
2. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта. Еволюція державного ладу Франції.
3. Загальна характеристика Цивільного (1804) та Кримінального (1810) кодексів Франції. Їхнє значення для розвитку буржуазного права Європи.
4. Розвиток державного ладу та права Франції у другій половині XIX ст.

Тема 9. Держава та право Німеччини (XIX ст. – поч. XX ст.) (2 год.)

Навчальні питання:

1. Утворення Німецької імперії: передумови та особливості.
2. Загальна характеристика Конституції 1871 р.
3. Державний лад імперії та політичний режим.

4. Загальна характеристика Кримінального кодексу 1871 р.

Тема 10. Державно-правовий розвиток російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XVIII – XIX ст.) (4 год.)

Заняття 10.1. Навчальні питання:

1. Суспільний та державний лад російської імперії.
2. Буржуазні реформи в російській імперії: передумови, правове забезпечення та зміст.
3. Загальна характеристика джерел права.

Заняття 10.2. Навчальні питання:

1. Суспільний та державний лад Австрійської та Австро-Угорської імперій.
2. Буржуазні реформи в Австрійській та Австро-Угорській імперіях: передумови, правове забезпечення та зміст.
3. Загальна характеристика джерел права.

Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права (2 год.)

Навчальні питання:

1. Лютнева 1917 р. революція в російській імперії. Утворення російської республіки.
2. Утворення російської соціалістичної федеративної радянської республіки (РСФРР). Державний лад за Конституцією 1918 р.
3. Утворення СРСР. Конституція СРСР 1924 р.
4. Кодифікація радянського законодавства у 1920-ті роки.
5. Конституція СРСР 1936 р. Оформлення сталінської моделі тоталітарної системи державного управління. Масові репресії в СРСР.
6. Державно-правовий розвиток СРСР в умовах лібералізації суспільно-політичного життя та поглиблення кризи командно-адміністративної системи. Розпад СРСР та його наслідки.

Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у XX – поч. XXI ст. (4 год.)

Заняття 12.1. Навчальні питання:

1. Державно-правові наслідки Першої світової війни. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних договорів.
2. Листопадова революція 1918 р. у Німеччині. Конституція 1919 р.
3. Становлення тоталітарних режимів в Італії, Німеччині, Японії.
4. "Новий курс" президента США Ф. Рузвельта: передумови, напрями реалізації та наслідки.

Заняття 12.2. Навчальні питання:

1. Конституційний розвиток країн світу після Другої світової війни: (Конституції Франції 1946 р. та 1958 р., Конституція Італії 1947 р., Конституція ФРН 1949 р., Конституція Японії 1947 р.)
2. Утворення НАТО, основний зміст північноатлантичного договору. Військова співпраця Україна та НАТО в умовах російсько-української війни.
3. Історія створення і розвитку Європейського Союзу. Співробітництво України і ЄС на сучасному етапі.

РОЗДІЛ II.**Історія держави та права України.****Тема 13. Стародавні держави і право на території сучасної України. (2 год.)****Навчальні питання:**

1. Періодизація історії української державності.
2. Державний і суспільний лад Скіфської держави. Джерела та основні риси права Скіфії.
3. Державний, суспільний лад та право античних полісів Північного Причорномор'я. Їх місце в державотворчих процесах на території сучасної України.

Тема 14. Держава і право Русі. Особливості розвитку Галицько-Волинської держави та її права (4 год.)**Заняття 14.1. Навчальні питання:**

1. Передумови утворення Руської держави. Наукові концепції формування Русі.
2. Суспільний та державний лад Русі.
3. Джерела права княжої доби. «Руська правда»: основні списки і редакції.
4. Характерні риси права за «Руською правдою»:
  - а) майнове право;
  - б) зобов'язальне право;
  - в) шлюбно-сімейне та спадкове право;
  - г) злочини і покарання;
  - д) судочинство.

Заняття 14.2. Навчальні питання:

1. Передумови та процес формування Галицько-Волинської держави.
2. Особливості суспільного та державного ладу Галицько-Волинської держави.

3. Джерела права Галицько-Волинської держави.

Тема 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського (2 год.)

Навчальні питання:

1. Формування Великого князівства Литовського. Етапи приєднання руських земель до Великого князівства Литовського.
2. Еволюція суспільного ладу Великого князівства Литовського.
3. Еволюція державного ладу Великого князівства Литовського.
4. Джерела права Великого князівства Литовського.
5. Характерні риси права за Статутами Великого князівства Литовського (1529, 1566, 1588 років):
  - а) майнове право;
  - б) зобов'язальне право;
  - в) шлюбно-сімейне та спадкове право;
  - г) злочини і покарання;
  - д) судочинство.

Тема 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої (2 год.)

Навчальні питання:

1. Суспільно-політичний лад на руських землях у складі Королівства Польського (1340 – 1569 рр.)
2. Утворення Речі Посполитої та еволюція її державного ладу.
3. Трансформація соціальної структури та правового статусу української нації у складі Речі Посполитої.
4. Джерела та основні риси права України у складі Речі Посполитої.

Тема 17. Військово-політичний устрій та право Запорозької Січі (2 год.)

Навчальні питання:

1. Заснування Запорозької Січі та процес її еволюції до протодержавного утворення.
2. Суспільний лад «козацької республіки».
3. Органи влади та управління Січчю як протодержавним утворенням.
4. Джерела та риси права Запорозької Січі.

Тема 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право (4 год.)

Заняття 18.1. Навчальні питання:

1. Відновлення української національної держави в ході Національно визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.

2. Суспільний лад Війська Запорозького (1649 – 1686 рр.)
3. Державний лад Війська Запорозького (1649 – 1686 рр.)
4. Угода між Військом Запорозьким і московським царством 1654 р. та її державно-правові наслідки.

Заняття 18.2. Навчальні питання:

1. Процес обмеження та ліквідація державності України (1686 р. – кін. XVIII ст.) Зміни у системі державного ладу Війська Запорозького.
2. Еволюція суспільного ладу Української гетьманської держави (1686 р. – кін. XVIII ст.)
3. Джерела та основні риси права Війська Запорозького (друга половина XVII ст. – кін. XVIII ст.)

Тема 19. Суспільно-політичний лад і право України у складі російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій (кін. XVIII - поч. XX ст.) (2 год.)

Навчальні питання:

1. Суспільний лад та органи управління українськими землями у складі російської імперії.
2. Еволюція правової системи в українських землях у складі російської імперії.
3. Суспільний лад та органи управління українськими землями у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій.
4. Еволюція правової системи в українських землях у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій.

ТЕМА 20. Національна держава і право України у добу революції (1917 - 1921 рр.) (4 год.)

Заняття 20.1. Навчальні питання:

1. Процеси державотворення за доби Центральної Ради:
  - а) Утворення та правова легітимізація Центральної Ради та її діяльності.
  - б) Еволюція державно-правового статусу України від автономії до незалежності.
2. Формування національної системи права за доби Центральної Ради. Конституція УНР.
3. Утворення Української Держави під керівництвом П. Скоропадського. Особливості її суспільного та державного ладу, права.

Заняття 20.2. Навчальні питання:

1. Утворення другої УНР (Директорія), еволюція її державного ладу та особливості розвитку права.
2. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Її суспільний та державний лад, право.

3. Правове оформлення возз'єднання ЗУНР і УНР, його державно-правові наслідки.

Тема 21. Українська СРР (УРСР) та її право (2 год.)

Навчальні питання:

1. Утворення радянської держави на території України. Основи її державного ладу.
2. Законодавче закріплення та функціонування репресивної системи в УРСР в умовах тоталітарного режиму в 1930-х рр. Геноцид українського народу під час Голодомору 1932-1933 років.
3. Порівняльний аналіз Конституцій Української СРР (УРСР) 1919, 1929, 1937 та 1978 рр.
4. Спроби відновлення української державності напередодні та в ході Другої світової війни:
  - а) проголошення незалежності Карпатської України;
  - б) Акт ОУН про відновлення Української держави від 30 червня 1941 р.
5. Правове оформлення входження Кримської області та міста Севастополя до складу УРСР.

Тема 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави (4 год.)

Заняття 22.1. Навчальні питання:

1. Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України та процес правового оформлення ліквідації СРСР.
2. Основи державного ладу України.
3. Основні етапи конституційного процесу в Україні. Конституція 1996 р. та зміни до неї.
4. Головні напрями реформування правової системи України (1991 р. – по сьогоднішній день).

Заняття 22.2. Навчальні питання:

1. Участь України в міжнародних організаціях. Процеси євроінтеграції та приєднання до НАТО.
2. Подолання гендерної нерівності у сучасному українському суспільстві.
3. Передумови російської агресії проти України. Анексія Криму та початок гібридної війни російської федерації проти України.
4. Вторгнення російських військ у лютому 2022 р. Воєнні події 2023-2024 років. Воєнні злочини російських окупаційних військ на території України.

5. Завдання для самостійної роботи

Розділ I. Історія держави і права зарубіжних країн

Тема 1. ІДП як наука і навчальна дисципліна. Держава та право країн Стародавнього Сходу

Теми рефератів:

1. Порівняльна характеристика кримінального процесу за законами Ману та Хаммурапі.
2. Порівняльна характеристика шлюбно-сімейних відносин за законами Хаммурапі та Ману.
3. Порівняльна характеристика регулювання майнових відносин за законами Ману і Хаммурапі.

Тема 2. Античні держави та право

Теми рефератів:

1. Закони Лікурга та їх вплив на розвиток Стародавньої Спарти.
2. Християнство у Римській імперії: зародження, становлення, вплив на державно-правові процеси.
3. Право власності та зобов'язальне право Риму.

Тема 3. Ранньофеодальна держава і право

Теми рефератів:

1. Формування феодальних відносин у франків.
2. Правове регулювання бенефіцій згідно реформі Карла Мартела.
3. Арабський халіфат: передумови виникнення та особливості суспільного та державного ладу.

Тема 4. Станово-представницька монархія

Теми рефератів:

1. Місце Римо-католицької церкви у політичній системі феодальних держав Західної Європи.
2. Значення діяльності Симона V де Монфора для становлення парламентаризму в Англії.
3. Поява магдебурзького права у державах Західної Європи.
4. Особливості складу та діяльності кортесів у різних регіонах Іспанії.

Тема 5. Абсолютна монархія

Теми рефератів:

1. Розвиток кримінального права Англії доби абсолютизму.
2. Особливості кримінального процесу за "Кароліною".
3. Здійснення поліцейських функцій у феодальних державах Європи.

4. Політика Івана IV як процес закріплення авторитарних та репресивних тенденцій у державному розвитку московії.

Тема 6. Держава та право Великої Британії (XVII – XVIII ст.)

Теми рефератів:

1. Еволюція англійського парламентаризму у XVII – XIX ст.
2. Формування прецедентної системи права.
3. Формування Британської колоніальної імперії.

Тема 7. Держава та право США (XVII – XIX ст.)

Теми рефератів:

1. Основні принципи функціонування системи «стримування та противаг» за Конституцією США.
2. Еволюція судової системи США (XIX - XX ст.)
3. "Дуалізм права" у США.

Тема 8. Держава та право Франції (XVIII – XIX ст.)

Теми рефератів:

1. Характерні особливості правової системи якобінської диктатури.
2. Паризька Комуна та її державний лад. Законодавство Паризької комуни.
3. Формування континентальної система права.
4. Вплив Кодексу Наполеона на законодавство інших країн.

Тема 9. Держава та право Німеччини в XIX ст. – на поч. XX ст.

Теми рефератів:

1. Основні аспекти політичної діяльності Отто фон Бісмарка.
2. Революція 1848 р. у Німеччині.

Тема 10. Державно-правовий розвиток російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XVIII – поч. XX ст.)

Теми рефератів:

1. «Весна народів» у країнах Західної Європи.
2. Витоки русифікаторської політики у російській імперії у XVIII – поч. XX ст.
3. Державна Дума у російській імперії (поч. XX ст.): формування, склад та компетенція.

Тема 11. Формування та розвиток радянської держави та права

Теми рефератів:

1. Лютнева революція 1917 р. Законодавча діяльність Тимчасового уряду.
2. Перша кодифікація радянського права (20-ті роки XX ст.)

3. Друга кодифікація радянського права. Нові форми кодифікації в 1950-1960-х роках.
4. Зміни у політичній системі СРСР у період перебудови.

Тема 12. Державно-правовий розвиток країн світу у ХХ – поч. ХХІ ст.

Теми рефератів:

1. Порівняльний аналіз механізмів державної влади нацистської диктатури у Німеччині та Італії.
2. Варшавський договір про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу: причини, умови та наслідки.
3. Утворення, структура та основні напрямки діяльності ООН.
4. Референдум щодо членства Великої Британії в ЄС: хроніка подій та наслідки.
5. Реалізація гендерних питань у сучасних країнах світу.

Розділ II. Історія держави і права України

Тема 13. Історія держави та права України як наука і навчальна дисципліна. Стародавні держави і право на території сучасної України.

Теми рефератів:

1. Характеристика джерел вивчення Історії держави та права України.
2. Скіфія у працях Геродота.
3. Кримінальне право у полісах Північного Причорномор'я.

Тема 14. Держава і право Русі. Особливості політичного розвитку Галицько-Волинської держави та її права.

Теми рефератів:

1. Сучасні наукові концепції утворення Руської держави.
2. Зміни в державно-правових інститутах Русі в період феодальної роздробленості.
3. Роль Данила Галицького у становленні та зміцненні Галицько-Волинської держави.

Тема 15. Державно-правове становище України у складі Великого князівства Литовського.

Теми рефератів:

1. Кревська (1385 р.) і Городельська (1413 р.) унії Литви та Польщі та їхні наслідки для українських земель.
2. Берестейська церковна унія (1596 р.) та її наслідки для українського народу.
3. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Великого князівства Литовського.

Тема 16. Суспільно-політичний лад і право України під владою Польщі та Речі Посполитої.

Теми рефератів:

1. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Речі Посполитої в першій половині XVII ст.
2. Конфесіональна політика Речі Посполитої як фактор державного розвитку. Становище церков на території України та їхній вплив на розвиток української нації.
3. Магдебурзьке право в українських землях.

Тема 17. Військово-адміністративний устрій та право Запорозької Січі

Теми рефератів:

1. Паланкова система як основа адміністративно-територіального устрою Запорозької Січі.
2. Військові традиції Запорозької Січі як один з елементів звичаєвого права.
3. Функції та повноваження курінних отаманів Запорозької Січі.

Тема 18. Українська гетьманська держава (Військо Запорозьке) та її право.

Теми рефератів:

1. Гадяцький договір (1658 р.) І. Виговського та Переяславські статті (1659 р.) Ю. Хмельницького: суть та наслідки для України.
2. Українсько-шведська угода І. Мазепи: передумови, мета й наслідки.
3. Андрусівське перемир'я 1667 р., Бахчисарайський мирний договір 1681 р. та Вічний мир 1686 р. як складові процесу поділу України.
4. Поділи Польщі та зміни у суспільному та політичному ладі Правобережної України.

Тема 19. Суспільно-політичний лад і право України у складі російської, Австрійської, Австро-Угорської та імперій.

Теми рефератів:

1. Систематизація українського права у першій пол. XIX ст.
2. Судова реформа 1864 р. у Російській імперії та її запровадження в Україні.
3. Крайові та місцеві органи управління в Галичині, Буковині, Закарпатті у другій пол. XIX ст.

Тема 20. Національна держава і право України у 1917–1921 рр.

Теми рефератів:

1. Брестський мир 1918 р. і його наслідки для України.

2. Федералізм та «незалежництво» як тенденції у політичному житті України доби національної революції 1917-1921 років.
3. Варшавський договір 1920 р. та Ризький мир 1921 р., їхні передумови та наслідки для України

Тема 21. Українська СРР (УРСР) та її право.

Теми рефератів:

1. Правові засади входження УСРР до складу Союзу РСР. Конституція СРСР 1924 р.
2. Утворення та діяльність міліції радянської України (1919-1941 рр.)
3. Адміністративно-територіальна реформа в УСРР у 1920-1930-х рр. Молдавська АСРР у складі радянської України (1924 – 1940 рр.)
4. Приєднання Західної України, Північної Буковини та частини Бессарабії до УРСР (1939 – 1940 рр.)

Тема 22. Розпад СРСР і відродження Української незалежної держави.

Теми рефератів:

1. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. – правове оформлення державної незалежності України.
2. Біловезька угода 8 грудня 1991 р. та її значення.
3. Подолання гендерної нерівності у сучасному українському суспільстві.
4. Анексія АР Крим російською федерацією у 2014 р. та наслідки цієї події для подальшого розвитку державності України.
5. Геноцид українського народу, розв'язаний російською федерацією в ході війни проти України.

6. Індивідуальні завдання

Відповідно до навчального плану даний вид роботи для дисципліни Історія держави та права не передбачений.

7. Методи навчання

Для найкращого засвоєння навчальної дисципліни «Історія держави та права» рекомендується використовувати такі методи навчання:

Словесні методи:

Розповідь – метод, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання здобувачів вищої освіти до створення в уяві певного образу.

Пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні.

Наочні методи:

Ілюстрація – метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, малюнки, схеми, графіки та ін.)

Логічні методи:

Аналітичний метод передбачає мислений або практичний розклад цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак

Індуктивний метод – це шлях вивчення предметів, явищ від одиничного до загального

Дедуктивний метод базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного.

8 Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання.

Контроль успішності здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Історії держави та права України» поділяється на поточний і підсумковий.

Поточний контроль успішності студентів – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до силабусу. Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота студента щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін. поточний контроль може здійснюватися у таких формах: усний контроль, письмовий контроль, тестовий контроль.

Підсумковий контроль – контроль навчальних досягнень студентів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, який здійснюється у формі екзамену. Мета підсумкового контролю – виявити ступінь засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо. Підсумковий контроль може проводитися в усній або письмовій формі, а також шляхом тестування.

Під час проведення навчальних занять використовуються такі форми і методи контролю:

- усне опитування: індивідуальне, фронтальне, групове;
- письмовий контроль: виконання текстових завдань, написання рефератів, доповідей, робота з джерелами права тощо;
- тестовий контроль.

Методи контролю. Поточний контроль здійснюється шляхом оцінювання усних відповідей щодо проблем для обговорення, передбачених планом семінарських занять, а також шляхом: проведення експрес-опитувань, тестування, підготовки доповідей і рефератів. При оцінюванні враховується глибина теоретичних знань здобувачів і вміння застосовувати їх на практиці.

Критерії оцінювання результатів навчання

<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Оцінка за шкалою ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>
Здобувач вищої освіти виявляє особисті творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування й нахили.	«А» (90–100)	Відмінно
Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, вміє його застосовувати, вільно розв'язує ситуативні завдання і вправи, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	«В» (85–89)	Добре
Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.	«С» (75–84)	
Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки,	«D» (66–74)	Задовільно

серед яких є значна кількість суттєвих.		
Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.	«E» (60–65)	
Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	«FX» (35–59)	Незадовільно
Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.	«F» (1–34)	

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Накопичення балів з тем за усі види робіт							Підсумкови й контроль	Підсумков а кількість балів
<i>мах 60%</i>							<i>мах 40%</i>	<i>мах 100%</i>
Тема. 1 5	Тема. 2 5	Тема. 3 5	Тема. 4 5	Тема. 5 5	Тема. 6 5	Самостійна робота 5	Залік, екзамен 40	100
Тема. 7 5	Тема. 8 5	Тема. 9 5	Тема. 10 5	Тема. 11 5	Тема. 12 5			
Тема. 13 5	Тема. 14 5	Тема. 15 5	Тема. 16 5	Тема. 18 5	Тема. 19 5			
Тема 20 5	Тема 21 5	Тема 22 5						

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-81	C		
66-73	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

При проведенні лекційних та семінарських занять в аудиторному режимі використовуються мультимедійний проектор та комп'ютер для роботи в інтерактивній формі з презентаціями PowerPoint а також для демонстрації навчальних відеороликів. У дистанційному режимі застосовується комп'ютерна техніка та програмне забезпечення Zoom або Google Meeting. Також для організації роботи в дистанційному режимі використовуються месенджери Viber і Telegram. Разом з цим застосовується платформа Moodle.

Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Предмет, методи дослідження ІДП.
2. Періодизація і джерела історії держави та права
3. Характерні риси розвитку держави та права країн Стародавнього Сходу.
4. Суспільний та державний лад Стародавнього Єгипту.
5. Суспільний та державний лад Вавилону.

6. Суспільний та державний лад Стародавньої Індії.
7. Загальна характеристика законів Хаммурапі та законів Ману.
8. Суспільний та державний лад Афін. Реформи Тесея, Солона і Клісфена. Право Афін.
9. Суспільний, державний лад та право Спарти.
10. Утворення римської рабовласницької держави. Реформи Сервія Туллія.
11. Еволюція державного ладу Риму за часів республіки та імперії.
12. Періодизація, джерела та основні риси римського права.
13. Суспільний та державний лад Франкського королівства.
14. Загальна характеристика Салічної правди.
15. Суспільний, державний лад та право Золотої Орди.
16. Станово-представницька монархія в Англії. Велика Хартія вольностей 1215 р.
17. Станово-представницька монархія у Франції. Великий березневий ордонанс 1357 р.
18. Станово-представницька монархія в Німеччині. Золота булла 1356 р.
19. Станово-представницька монархія в Іспанії.
20. Суспільний, державний лад та право періоду абсолютної монархії у Франції.
21. Суспільний, державний лад та право періоду абсолютної монархії в Англії.
22. Суспільний та державний лад Німеччині періоду абсолютної монархії. Кароліна – пам'ятка феодального права Німеччини.
23. Суспільний, державний лад та право періоду абсолютної монархії в Іспанії.
24. Суспільний та державний лад росії періоду абсолютної монархії. Реформи Петра I та Катерини II.
25. Характерні риси розвитку держави та права Нового часу.
26. Буржуазна революція в Англії: передумови та характеристика основних етапів.
27. Формування англійської конституційної монархії. Загальна характеристика законодавчих актів: «Хабеас корпус акт», Білль про права, Закон про престолоспадкування.
28. Війна за незалежність США. Декларація незалежності США 1776 р. Статті конфедерації 1781 р.
29. Основні принципи Конституції США 1787 р. Білль про права 1791 р.: перший цикл конституційних поправок у США.
30. Громадянська війна 1861-1865 років та її вплив на конституційний розвиток США.
31. Причини і особливості буржуазної революції у Франції. Декларація прав людини і громадянина 1789 р., Конституція Франції 1791 р.

32. Якобінська диктатура у Франції. Конституція Франції 1793 р.
33. Консульство та імперія Наполеона Бонапарта. Цивільний кодекс Франції 1804 р.
34. Передумови та процес утворення Німецької імперії (др. пол. XIX ст.)
35. Конституція Німецької імперії 1871 р.: загальна характеристика.
36. Кримінальний кодекс Німецької імперії 1871 р.
37. Земська та міська реформа у російської імперії у XIX.
38. Судова реформа у російської імперії 1864 р.
39. Суспільний лад Австрійської та Австро-Угорської імперій у XIX – поч. XX ст.
40. Загальна характеристика розвитку держави та права Новітнього часу.
41. Падіння російської імперії та утворення радянської держави.
42. Конституція РРФСР 1918 р.: загальна характеристика.
43. I Всесоюзний з'їзд Рад та його акти. Утворення СРСР. Конституція СРСР. Правові засади входження УСРР до складу СРСР.
44. Конституція СРСР 1936 р.: загальна характеристика.
45. Конституція СРСР 1977 р.: загальна характеристика.
46. Державно-правові наслідки Першої світової війни. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних договорів.
47. Буржуазно-демократична революція у Німеччині (1918 р.) Веймарська Конституція 1919 р.
48. «Новий курс» Президента США Ф. Рузвельта.
49. Особливості італійського фашизму, німецького нацизму та японського мілітаризму.
50. Конституційний розвиток Франції після Другої світової війни. Конституції Франції 1946 р. та 1958 р.
51. Конституційний розвиток країн світу після Другої світової війни. Конституція ФРН 1949 р., Конституція Японії 1947 р. Конституція Італії 1947 р.
52. Утворення НАТО. Основний зміст північноатлантичного договору.
53. Історія створення і розвитку Європейського Союзу. Співробітництво України і ЄС на сучасному етапі.
54. Періодизація історії держави та права України.
55. Скіфія: державний та суспільний лад, право.
56. Державний, суспільний лад та право грецьких держав Північного Причорномор'я.
57. Утворення держави Русь: наукові теорії, передумови, процес формування.
58. Суспільний лад Русі.
59. Державний лад Русі. Політико-правові реформи Володимира Великого та Ярослава Мудрого.
60. Загальна характеристика джерел права Русі.

61. Руська Правда: загальна характеристика.
62. Державний, суспільний лад та право Галицько-Волинського князівства.
63. Суспільний лад Великого князівства Литовського.
64. Державний лад Великого князівства Литовського.
65. Литовські статuti: загальна характеристика.
66. Кревська (1385 р.), Городельська (1413 р.) та Берестейська (1596 р.), їх наслідки для України.
67. Утворення Речі Посполитої. Правовий статус українських земель у складі новоствореної держави.
68. Органи центральної влади Речі Посполитої та їхній вплив на систему управління українськими землями (др. пол. XVI - сер. XVII ст.).
69. Суспільний лад на українських землях у складі Польщі та Речі Посполитої.
70. Магдебурзьке право в українських містах: запровадження та принципи функціонування.
71. Джерела права та основні риси права на українських землях у складі Польщі та Речі Посполитої Польської.
72. Органи влади та управління Запорозької Січі. Виникнення та структура управління реєстрового козацтва
73. Основні риси звичаєвого права Запорозької Січі.
74. Формування української національної держави у ході визвольної війни під проводом Б. Хмельницького (1648 – 1657 рр.).
75. Україно-московський договір 1654 р.: основні положення.
76. Державний лад Української гетьманської держави (Війська Запорозького) друга половина XVII ст.
77. Гетьманські статті як основа державного права Української гетьманської держави.
78. Суспільний лад Української гетьманської держави (Війська Запорозького).
79. Українсько-шведська угода І. Мазепи: мета, наслідки.
80. Договірні статті (Конституція П. Орлика), їхнє історичне значення.
81. Обмеження та ліквідація автономії України. Перша Малоросійська колегія. Правління гетьманського уряду. Друга Малоросійська колегія.
82. Правобережна Україна у XVIII ст.: поділи Польщі.
83. Джерела права Української гетьманської держави (Війська Запорозького), їхня характеристика.
84. Органи влади та управління Україною у складі Російської імперії XIX - початок XX ст.
85. Суспільний лад на українських землях у складі Російської імперії (XVIII-XIX ст.).
86. Селянська реформа 1861 р. та Столипінська аграрна реформа 1910-1911 рр. у росії та особливості їх проведення в Україні.

87. Джерела та характерні риси права України у складі Російської імперії (XIX - початку XX ст.)
88. Органи влади та управління Галичиною, Північною Буковиною та Закарпаттям у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій (XIX – початок XX ст.)
89. Право Галичини, Північної Буковини та Закарпаття у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій XIX – початок XX ст.
90. Утворення Української Центральної Ради, еволюція її юридичного статусу.
91. Універсали Української Центральної Ради та їхнє значення.
92. Конституція Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р.
93. Брестський мир 1918 р. та його наслідки для України.
94. Українська Держава 1918 р. (Гетьманат П. Скоропадського).
95. Формування української національної держави доби Директорії.
96. Проголошення ЗУНР. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. та його значення.
97. Міждержавна угода між Польщею і УНР 1920 р. (Варшавський договір). Ризький договір (1921 р.) та його наслідки для України.
98. Проголошення УСРР. Становлення радянської влади в Україні.
99. Конституція УСРР 1919 р. Характеристика основних положень.
100. Перша кодифікація права радянської України (1920-ті роки).
101. Конституція УСРР 1929 р. Характеристика основних положень.
102. Конституція УРСР 1937 р. Характеристика основних положень.
103. Еволюція права УРСР в умовах сталінської тоталітарної системи (кінець 20-х – початок 50-х років XX ст.)
104. Проголошення незалежності Карпатської України (1939 р.)
105. Правове закріплення приєднання Західної України, Північної Буковини та частини Бессарабії до УРСР. Передумови та процес приєднання Кримської області та м. Севастополя до УРСР.
106. Державно-правова платформа Організації Українських Націоналістів. Акт відновлення української державності 30 червня 1941 р., його політико-правове значення.
107. Конституція УРСР 1978 р. Характеристика основних положень.
108. УРСР – засновник і член ООН. Участь України в діяльності ООН на сучасному етапі.
109. Розпад Союзу РСР: передумови та наслідки. Створення СНД та еволюція статусу України в цьому міждержавному утворенні.
110. Загальна характеристика Декларації про державний суверенітет України та Акту проголошення незалежності України.
111. Конституційний процес у незалежній Україні. Загальна характеристика Конституції України 1996 р. та змін до неї.
112. Вибори Президента України 2019 р. та основні тенденції сучасного державно-правового розвитку.

113. Головні напрями реформування правової системи України (1991 р. – 20-ті роки XXI ст.)
114. Гендерна політика у сучасній Україні (1991-2024 рр.)
115. Євроінтеграційні процеси у сучасній Україні: тенденції та напрями.
116. Революція Гідності та зміни у системі влади та праві України.
117. Анексія Криму та початок війни російської федерації проти України.
118. Втручання російських військ у лютому 2022 р. Военні злочини російських військ на території України.
119. Загальна характеристика змін у системі влади та правовій базі в умовах сьогоденної російсько-української війни.
120. Еволюція взаємовідносин України та НАТО. Внесок НАТО у боротьбу українського народу з російською агресією.

Рекомендовані джерела інформації

Нормативно-правові акти

1. Акт проголошення незалежності України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
2. Декларація Комітету міністрів Ради Європи “Про рівноправність жінок та чоловіків”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_903#Text
3. Декларація про державний суверенітет України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
4. Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ) – декларація, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. Повний текст. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
5. Закон України «Про національну поліцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
6. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. URL: <http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.htm>
7. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) – міжнародний договір, прийнятий в 1979 році Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
8. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
9. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (ICERD) – конвенція ООН, прийнята Генеральною Асамблеєю 21 грудня 1965 року і набула чинності 4 січня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text
11. Північноатлантичний договір. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text
12. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
13. Хартія Європейського Союзу про основні права. 2000 р. URL: https://studies.in.ua/pravo_es-shporu/2459-hartya-yevropeyskogo-soyuzu-pro-osnovn-prava-2000-r-2.html

Основні

(до частини 1)

1. Дахно І.І. Історія держави і права: Навч. посіб. Кн. 2. К.: Центр учбової літератури, 2013. 658 с. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/12/dahno.pdf>
2. Історія держави та права зарубіжних країн схеми і таблиці): навчальний посібник / О.В. Шкуратенко, Н.О. Дорошук, Ю.В. Сокур та ін.

Київ: ТОВ «7БЦ», 2023. 152 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/items/d5d0eb5a-41d2-420c-9ceb-7e81f8b318ff>

3. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія / Ред. Гончаренко В. Д. К. 2002. 716 с.

4. Історія держави і права зарубіжних країн. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), Ю.В. Сокур (відп. секр.), Є.С. Дурнов, О.А. Житков, Ю.В. Кривицький та ін.; за ред. В.М. Щербатюка; навчальне видання. К.: Видавництво «Фенікс», 2021. 536 с.

5. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник / Джу́жа О.М., Третьякова Т.А., Калиновський В.С. та ін. К.: НАВС, 2012. 376 с. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/idp/NP-IDP-ZK.pdf>

6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/344346655.pdf>

7. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 8-те, доп. К.: Атіка, 2015. 624 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/123/1-33.pdf>

8. Науковий твір «Мультимедійний навчальний посібник» Історія держави та права зарубіжних країн № 73374 / О.І. Анатольєва, Н.О. Дорошук, Ю.А. Миронець. 2017. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/idpzk/index.html>

9. Тихоненков Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн в питаннях і відповідях / навч. посіб. К.: Право, 2019. 248 с URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/524/3_Istoria_Derchavi_i_prava_put_i_vidpovid_vnutri.pdf

10. Хома Н.М. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. 3-є видання, стереотипне. Львів: «Новий світ-2000». 2018. 480 с.

Основні

(до частини 2)

1. Борисова О. В., Климов А. О. Історія української державності. У 2-х т. Т. 1. К.: Кондор, 2018. 344 с., Т. 2. К.: Кондор, 2018. 464 с.

2. Захарченко П.П. Історія держави та права України: підруч. Київ: Атіка, 2005. 368 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001080>

3. Гончаренко В.Д. Історія держави і права України: підруч. Київ: Право, 2019. 552 с.

4. Історія держави і права України: курс лекцій / Щербатюк В.М. та ін. Київ: Видавництво «Фенікс», 2018. 496 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/23356>

5. Історія держави та права України (схеми та таблиці): навчальний посібник / О. В. Шкуратенко та ін. К.: «Видавництво Людмила», 2020. 174 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/18071>

6. Історія українського права: навч. посіб. / за ред. Безклубого І. А. Київ:

Грамота, 2010. 334 с.

7. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: навч. посіб. Київ: Кондор, 2018. 772 с.

URL:http://pidruchniki.com/1584072045407/pravo/istoriya_derzhavi_i_prava_ukrayini

8. Тетарчук І.В. Історія держави і права України: для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Київ: ЦНЛ, 2019. 214 с.

9. Трофанчук Г.І. Історія держави та права України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 568 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/419-storya-derzhavi-ta-prava-ukrani-trofanchuk-g.html>

10. Ухач В. Історія держави і права України. Навчальний посібник (Конспекти лекцій). Тернопіль, Вектор, 2011. 378 с.

URL:<http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/dovidka/daruvalnyky/>

Додаткові (до частини 1)

1. Анексії в європейському геополітичному просторі: науково-довідкове видання. /О.В. Шкуратенко, Є.С. Дурнов, В.М. Щербатюк та ін. К.: Видавництво «Людмила», 2020. 84 с. URL:

http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/18072/1/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F%2027.02.2020%20Word_3-.pdf

2. Бондаренко Н. О. Ідейні підґрунтя конституції США 1787 року як основа стабільності суспільно-політичного ладу Американської держави. *Право і Безпека*. 2017. № 2. С. 18–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2017_2_5

3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник. Тернопіль, 2010. 392 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23271/1/Posibnuk%20Grubinko.pdf>

4. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Пер. з англ. Ю. Гірича, К.: Vivat, 2019. 399с. URL: <https://www.yakaboo.ua/faktor-cherchillja-jak-odna-ljudina-zminila-istoriju.html#tab-description>

5. Історія держави і права зарубіжних країн. Новітній час (1918 р. - початок ХХІ ст.) / Б. Тищик, О. Липитчук, А. Кольбенко. К.: «Світ», 2016. 720 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/istorija-derzhavi-i-prava-zarubizhnih-krain-novitnij-chas-1918-r-pochatok-hhi-st.html#tab-description>

6. Лаврик Г.В., Сало В.А. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни. Полтава, 2017. 329с. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=199883&forceview=1>

7. Логвиненко Є.С. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Монографія 2019. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/17e35cf3-8aac-4cbe-b534-36f9e351c19e/content>

8. Логвиненко Є.С. Смертна кара у Стародавньому Єгипті; Lohvynenko, Y. S.; *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 225-229. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/35c0717f-ad8c-4be1-83b1-0b10e9ab812f>

9. Романишин Н. Земельна реформа в Другій Речі Посполитій: шляхи реалізації та наслідки. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Історія*. Вип. 3/45, 2020, С.87-100. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.3/45.203983>

10. Романишин Н. Політика країн Європи в українському питанні весною 1939 року. *Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. Вип. 6-7. Тернопіль, 2011. С.182-191. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Romanyshyn_Natalia/Polityka_krain_Yevropy_v_ukrain_skomu_pytanni_vesnoiu_1939_roku.pdf?

11. Свідерська Н.Ю. Українське питання в політиці держав Європи напередодні Другої світової війни (вересень 1938–вересень 1939 рр.): Автореф. канд. іст. наук: 07.00.01 / НАН України, Львів, 2021. 20 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/16954/1/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BE.pdf>

12. Тихоненков Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн. Відповіді на екзаменаційні питання: Навчальний посібник. Харків: «Право», 2020. 248с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/524/3_Istoria_Derchavi_i_prava_put_i_vidpovid_vnut_ri.pdf

13. Тищик Б. Велика Британія. Історія державності і права (V – початок XXI ст.). К. «Світ», 2017. 351 с.

14. Шигаль Д. А., Кузуб О. О. «Велика яса» Чингісхана як основне джерело створення та розвитку монгольської правової системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С. 34-37. http://lsej.org.ua/6_2022/6.pdf

15. Щербатюк В.М., Дурнов Є.С., Сокур Ю.В. Державно-правовий розвиток Стародавнього Єгипту: сучасна вітчизняна історіографія. *Сторінки історії. Збірник наукових праць 2020*. № 51. С. 304–325. Режим доступу: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.51.2020.220193> URL <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/21878>

Додаткові (до частини 2)

1. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / Кер. проекту, упоряд. і наук. ред. П. П. Гай-Нижник; Авт. кол.: П. П.

Гай-Нижник, Л. Л. Залізник, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Міністерство освіти і науки України; Науково-дослідний інститут українознавства. К.: "МП Леся", 2016. 586 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013323>

2. Білоконь М. В. Органи державного управління та місцевого самоврядування в Російській імперії у другій половині XIX ст. (на матеріалах Лівобережної України): історико-правове дослідження Х.: НУВС, 2003. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/

3. Бланчуца А. Правові основи шляхетського землеволодіння за Другим Литовським Статутом 1566 р. *Україна в Центрально-Східній Європі*. К., 2003. С. 129. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/>

4. Богуцький П. Війна і тероризм: теорія та практика юридичної кваліфікації. *Право України*. 2022. № 8. С. 121-139. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2022_8/pravo_2022_8-s7/

5. Бойко І. Правове регулювання відносин у Галичині у складі Польського королівства (1349-1569 рр.). *Право України*. 2009. № 8. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2009_8/

6. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.): навч. посібник: Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 903 с.

7. Буднік С. І., Прус В. З., Шкуратенко О. В. Правові джерела Української гетьманської держави (Війська Запорозького). К., 2017. 244 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/17077>

8. Василів С., Чабан Я. Державотворча ідеологія українських націоналістів у першій половині XX століття. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2022. № 1 (29). С. 20-34. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/volume-9-number-436-2022/derzhavotvorcha-ideologiya-ukrayinskyh-nacionalistiv-u>

9. Гловацький І. Адвокатура Галичини: історія, розвиток, правовий статус (1772-1939 рр.). Варшава: DRUK-INTRO S. A., 2012. 880 с.

10. Гошко Т. Звичай і права. Джерела, коментарі, дослідження: У двох томах. Том І. Антропологія міст і міського права на руських землях у XIV – першій половині XVII століття. Київ: Критика, 2019. 350 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0014572>

11. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні XIV – початок XVII ст. Львів: Афіша, 2002. 255 с. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n29texts/hoshko.htm>

12. Дегтярьов С.І. Державні інституції та чиновники періоду Гетьманату П. Скоропадського (нарис з історії органів влади й управління Української Держави 1918 р.). Суми: СумДУ, 2018. 168 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/68398/1/>

13. Документи українського козацтва XVI – першої половини XVII ст.: універсали, листування, угоди, присяги. Упоряд.: В. Брехуненко та ін.; редкол.:

Г. Папакін (голов. ред.) та ін. Київ: НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. 2016. 607 с.

14. Долгорученко К. О. Колабораціонізм як феномен війни та наукове поняття в межах історико-правових досліджень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022 № 56. С. 16-19. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=152>

15. Дурнов Є.С., Кривицький Ю.В., Сокур Ю.В. Історія держави та права України: термінологічний словник Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 192 с.

16. Заяць Н. В. національна ідентичність як основа для розвитку політичної нації в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022 № 56. С. 28-32. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=152>

17. Котляр М.Ф. З історії міського самоврядування на Русі. *Український історичний журнал*. 2016. №1. URL:<http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/>

18. Котляр М.Ф. Княжа служба в Київській Русі. К., 2009.

19. Кресін О.В. „Пакти конституцій законів і вольностей Запорізького війська” 1710 р. *Український історичний журнал*. 2005. №2. URL:<http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/>

20. Кульчицький В.С., Бойко І.Й. Система судових органів Галичини у складі Австро-Угорщини. *Право України*. 2001. № 11. С. 137–139.

21. Курас Д.І. Головні засади економічної політики в українській державі у контексті історичних оцінок Микити Шаповала. *Історичний журнал*. 2008. № 6, с. 14-22.

22. Курас Д.І. Перспективи імплементації світового досвіду щодо забезпечення права на свободу совісті в Україні. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід. Матеріали I науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.)* К. Національна академія прокуратури України, 2019. 712 с. С. 327-330. URL: <https://zenodo.org/record/3236183#.YRKwwIgzBIU>

23. Курбатова І. Становлення та розвиток органів прокуратури на теренах України: історико-правовий аспект. *National law journal: teory and practice*. 2019. No 3. С. 142–146. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/32.pdf>

24. Магновський І. Адміністративно-територіальний поділ українських земель у період козацького державотворення XVII – XVIII ст. *Право України*. 2010. № 4. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2010_4/

25. Макаренко О.В. Поняття та склад злочину за джерелами права Гетьманщини. *Право і суспільство*. 2011. №№ 1, 3.

27. Мацкевич М. Адміністративно-територіальне управління в Галичині в період 1771-1848рр. *Право України*. 2008. №9. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2008_9/

- 28 Мацкевич М. Конституційне законодавство Австро-Угорщини другої половини XIX ст. і правова платформа українського національного руху. *Право України*. 2009. №8. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2009_8/
- 29 Мищак І. Боротьба українців за національні права та інтереси в Австрійському парламенті (др. пол. XIX ст. – 1918 р.). *Право України*. 2009. № 3. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2009_3/
- 30 Мищак І. До історії законотворчості Західноукраїнської Народної Республіки. *Право України*. 2008. №10. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2008_10/
- 31 Настюк А.А., Муляр Г.В. Дія вічевого права в Київській Русі в правління Святополка Ізяславовича. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні питання*. 2019. Вип. 15. С. 81–93. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/view/188>
- 32 Романишин Н.Ю., Шкуратенко О.В. Державно-правовий статус Закарпаття у міжвоєнний. Україна – Європа – Світ. *Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. Вип. 21. Тернопіль, 2018. С. 254-261. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12673?offset=20>
- 33 Романишин Н.Ю. Імплементация положень Стамбульської конвенції в національне законодавство України. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 року)*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С.539-545. URL: <https://zenodo.org/record/3236183#.YRKwwIgzBIU>
- 34 Святонька В. Інститут присяжних на території України за Судовими статутами 1864 р. *Право України*. 2009. №8. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2009_8/
- 35 Сокур В.В., Сокур Ю.В. Голодомори мовою документів і свідчень. 2-ге вид. доп. та перероб. К.: ФОП Маслаков, 2018. 123с.
- 36 Сокур Ю. В. Аспекти становлення чумацького звичаєвого права. *Митна справа*. 2013. № 5. С. 62–69.
- 37 Судова влада в Україні: історичні витoki, закономірності, особливості розвитку / за ред. Усенка І.Б. Київ: Наукова думка, 2014. 506 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1458-9/978-966-00-1458-9.pdf>
- 38 Терлюк І. “Державно-правова традиція” і “(українська) національна державно-правова традиція”: до питання про змістове значення понять. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2021. № 2 (30). С. 26-35. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/volume-8-number-230-2021/derzhavno-pravova-tradyciya-i-ukrayinska-nacionalna>
- 39 Терлюк І. «Держава» і «державність»: до проблеми теоретико-правового та історико-правового змісту понять в контексті українського (національного) державотворення. *Вісник Національного університету*

«Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2021. № 1 (29). С. 17-28. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/volume-8-number-129-2021/derzhava-i-derzhavnist-do-problemy-teoretyko-pravovogo-ta>

40 Терлюк І. Політико-правова природа радянської державності в Україні як окупаційної. *Право України*. 2022. № 5. С. 103-123. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2022_5/pravo_2022_5-s7/

41 Терлюк І. Українська субститутна державність останньої чверті XVIII – початку XX ст.: особливості розвитку українських правових і самоврядних традицій у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій. *Право України*. 2022. № 3. С. 57-79. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2022_33/pravo_2022_3-s4/

42 Тищик Б., Бедрій М. Копне судочинство в Україні та особливості його здійснення (XIV – XVIII ст.). *Право України*. 2010. №1. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2010_1/

43 Шандра В. Міщанські органи станового самоврядування в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.) К.: Інститут історії України, 2016. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0012865>

44 Шандра Р. Суд та судочинство за волоським правом на Західноукраїнських землях. *Право України*. 2008. №6. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2008_6/

45 Шкуратенко О.В. Трансформація політико-правових поглядів гетьмана Павла Скоропадського на розбудову Української Держави. *Українське право й законодавство за доби Української революції (1917-1921 рр.): Збірник Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 30 листопада 2017 р.* К.: Прінт, 2018. С. 194 -197.

46 Шкуратенко О., Єрмак В. Правові форми організації та діяльності добровольчих батальйонів у 2014 році. *IV Всеукраїнська наукова військово-історична конференція «Війна на Донбасі 2014 – 2018 рр.»* Збірн. мат. Київ, Національний військово-історичний музеї України. 2019. С. 127-132.

47 Шкуратенко, Олена Володимирівна. Доктрини зовнішньополітичної діяльності Центральної Ради УНР. *Українська Центральна Рада - світоч національного державотворення : історико-правові уроки та сучасні реалії : матеріали круглого столу* (м. Тернопіль, 10-11 берез. 2017 р.) Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. С. 304-307. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/22786>

48 Шкуратенко О.В. Досвід УНР для сучасної держави України: компаративістський вимір. *Соборність України: правовий вимір, присвяченої 100-річчя Акту Злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р.:* збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 29 листопада 2018 року. К.: ФОП Маслаков. 2019. С.163-166.

49 Shkuratenko, O., Kuras, D., & Bodnar-Petrovska, O. (2023). Development of international legal standards in the field of economic and social

human rights: Historical and legal analysis in the context of scientific discussion in the journal “Human Rights Quarterly”. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 28(4), 19-29. DOI: <https://doi.org/10.56215/naia-herald/4.2023.190>.

50 Щербатюк В.М. Вільне козацтво – добровільна громадська міліційна організація в Україні 1917 – 1921 років. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2. С. 275–285. URL: <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/view/189/186>

51 Щербатюк В., Сокур Ю., Орищенко Ю. Козацьке право Запорозької Січі в контексті українського правотворення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (114). С. 53–61. URL: <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/view/1188/1192>

52 Щербатюк В.М., Сокур Ю.В., Курас Д.І. Державний і суспільний лад та судова система Стародавнього Китаю: сучасна вітчизняна історіографія. *Сторінки історії. Збірник наукових праць*. 2023. № 57. С. 9–29. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.57.2023.294424>

53 Щербатюк В.М., Сокур Ю.В. Зародження протодержавних і державних об’єднань на теренах України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 138–151. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/2738>

54 Shcherbatiuk, V., Kuras, D., & Sokur, Yu. (2024). The problem of slavery and human trafficking: International law and scientific discourse. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 29(1), 43-54. DOI: <https://doi.org/10.56215/naia-herald/1.2024.43>.

Інформаційні ресурси

1. <https://www.rada.gov.ua/> Верховна Рада України
2. <https://www.president.gov.ua/> Президент України
3. <https://www.kmu.gov.ua/> Кабінет міністрів України
4. <https://mon.gov.ua/ua> Міністерство освіти і науки України
5. <https://minjust.gov.ua/> Міністерство юстиції України
6. <https://ccu.gov.ua/> Конституційний суд України
7. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> Верховний суд України
8. <https://www.nas.gov.ua/EN/Pages/default.aspx> Національна академія наук України
9. <http://instzak.rada.gov.ua/> Інститут законодавства Верховної Ради України
10. <http://www.aprnu.kharkiv.org/> Національна академія правових наук України
11. <http://www.nbu.gov.ua/> Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського.
12. <https://nlu.org.ua/> Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

13. [http //www nplu kiev ua/](http://www.nplu.kiev.ua/) Національна парламентська бібліотека.
14. <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3> Наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка
15. <https://dntb.gov.ua/> Державна науково-технічна бібліотека України (Київ).
16. [http//www ognb odessa ua](http://www.ognb.odessa.ua) Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького.
17. <https://korolenko.kharkov.com/> Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка.
18. <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/> Львівська національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника